MAGYAR RÉGÉSZET
ONLINE MAGAZIN • 2025/1 – Tavasz
www.magyarregeszet.hu

AZ ÉRME KÉT OLDALA
Egy múzeumbarát fémkeresős tapasztalatai

Kovács Zoltán[1]
Magyar Régészet 14. évf. (2025) 1. szám, pp. 42–44.

Hónapok, sőt évek óta hallunk a készülőben lévő új örökségvédelmi törvény kapcsán elgondolkodtató és megfontolandó véleményeket és híreket a fémkeresőzés, az önkéntes múzeumi munka és az ehhez kapcsolódó régészeti kérdések tárgykörében. Minél többen és több oldalról közelítünk az ezzel kapcsolatban felmerülő problémákhoz, annál alaposabb és megnyugtatóbb válaszokat találhatunk a magyarországi régészet ügyét is valószínűleg hosszabb távon befolyásoló témában. Ebben a cikkben egy minden régészeti feladatkört ellátó múzeumot és az ott dolgozókat sok év óta támogató, munkájukat segítő önkénteseket, a közösségi régészeti programokban résztvevő múzeumbarát fémkeresősöket érintő részletről szeretnék megosztani gondolatokat.

2015 után elkezdődött valami a hazai régészeti/múzeumi közegben. Sokan ezt az akkori fémkereső műszer használatot érintő jogszabálymódosítás/szigorítás számlájára írják, és részben lehet is ebben valami. A módosítás hatására sokan közelebb kerültek az intézményesült régészethez, a múzeumi szférához. Úgy is megfogalmazhatnánk a jelenséget, hogy elhagyták a szürke zónát (feketét?), kiléptek az árnyékból a fényre.

1. kép. Egy múzeumbarát fémkeresős kutatásait bemutató tárló a Ferenczy Múzeumi Centrum 2025 márciusában megnyílt „Folyó szeli ketté” című kiállításán

[1] Közösségi Régészeti Egyesület; e-mail: kovacsestsa68@gmail.com

Ezzel néhány dologról lemondtak, ugyanakkor sok mindent felvállaltak. Közülük egy voltam magam is. A motiváció nyilván sokrétű lehetett; akár még a törvényi szigorítás következményeitől való félelem is közrejátszhatott ebben. Nem tudom, hányan lehettek ilyenek — nem sok fémkeresőst ismertem, olyat pedig egyet sem, aki a fentiek hatására „jó útra tért volna". Nálam sem a jogkövetkezményektől való félelem állt a szemléletváltás hátterében. A törvényi változás csak apropó volt ahhoz, hogy elgondolkodjam rajta, vajon mi értelme a fióknak gyűjteni, igazi jelentésüktől, értelmezési közegüktől elszakítva tárgyakat halmozni úgy, hogy igazán magam sem nézek rájuk többé a földből való kiemelés után.

Felismerve magángyűjteményem értelmetlen voltát, megkerestem a területileg illetékes múzeumot, és emlékeim szerint egyedüli új jelentkezőként kerültem kapcsolatba a múzeum közösségi régészeti programjával, amely akkor már gyakorlatilag évek óta létezett. Egyedül voltam döntésemmel, vagyis a jogszabály szigorítása, a fémkeresős tevékenység működési kereteinek jogi szűkítése önmagában gyakorlatilag hatástalan maradt. Aki akart, az már valamilyen módon utat talált addigra a múzeumokhoz, hogy tevékenységét legálisan űzhesse; mások — mint magam is — évek óta nem használták már a műszert; míg a legcsendesebb többség továbbra is engedély nélkül, illegálisan folytatta tovább a fémkeresőzést.

Ami azonban esetemben és a már addigra évek óta a múzeummal együttműködésben dolgozók esetében nagyon is hatásosan működött és képes volt bennünket jó irányba motiválni, átcsábítani az értelmes és tudományos haszonnal is járó oldalra, az a szemléletmódunk megváltoztatása volt. Nem a szigor, nem a félelem, nem a kényszer ereje, hanem az értelem. Az, hogy az értelmünkre hatva sikerült beláttatni velünk, hogy amit addig gyakoroltunk, az nem vezet sehova. Hogy amit annyira szerettünk — a történelem kézzelfogható nyomainak felkutatása —, azt lehet másképp, rendszerezetten, kevésbé spontán módon, de ugyanúgy szabadon, akár egyéni kutatási programokat követve is művelni (Kovács 2024).

A múzeumok közösségi régészeti programjai képesek valami olyat nyújtani és elérni, amit a jog kényszerítő ereje sosem lesz képes: a régészeti örökséggel kapcsolatos szemléletváltozást. Saját magam esetében és mások példáján is láttam, hogy a terepbejárásokon, feltárásokon való részvétel, az itt szerzett tudás és az elnyert bizalom sokszor „kiveszi" a fémkeresős kezéből a műszert, mert érezni kezdi, hogy többről és másról van szó, mint kincsvadászatról és függőleges lyukak ásásáról. Szimbolikus kép: a szemléletmód vertikálisról horizontálisra változik. Az önkéntes nem tárgyakat akar találni, hanem összefüggéseket keres, és összetartozó horizontokban, ha tetszik, rétegekben kezd el gondolkozni.

Ezzel a rövid kis önvallomással csak arra szerettem volna rávilágítani, hogy jogszabályi szigorítások önmagukban sajnos sosem érik el a kívánt eredményt, amely esetünkben az illegális fémkereső-használat visszaszorítása, korlátozása, megszüntetése lenne. Mindkét oldalon szemléletváltozásra van szükség, hogy a lehetséges legtöbb és legnagyobb eredményt érjük el a közös ügyben, az örökségvédelem leghatékonyabb gyakorlásában. Ezért egyrészt véleményem szerint tisztán kell látnunk — és minden lehetőséget kihasználva hangsúlyozni kell —, hogy gyakorlatilag két lehetőség áll a jelenkori örökségvédelem rendelkezésére.

Vagy nyitva tartja az egyéni kutató- és terepi munka lehetőségét egy elkötelezett réteg számára, vagy e lehetőség korlátozásával és bezárásával az illegális fémkeresőzést támogatja.

Az előbbi esetben van esély a kármentésre és folytatni a versenyfutást a régészeti múlt emlékeinek legalább részleges megmentésére. Az utóbbi esetben viszont múzeumi és jogalkotói szinten gyakorlatilag elősegítjük a múlt tárgyi emlékeinek felprédálását, és ezzel az örökségvédelem hanyag kezelését valósítjuk meg. Első hallásra ez talán túl arrogáns és leegyszerűsítő vélemény, de én ezt a két alternatívát látom, minden más terelésnek és a lényeg elkendőzésének, megengedhetetlen késlekedésnek tűnik számomra. Mondom ezt úgy, hogy a dolgok természetéből fakadóan van némi rálátásom mindkét oldal működésére, és nincs kétségem afelől, hogy a gyorsabb és erősebb fog győzni ebben a küzdelemben.

A másik gondolat szervesen következik az előzőből és a régészeti/múzeumi kapacitásokkal kapcsolatos. Gyors kereséssel a legnagyobb internetes közösségi oldalon a különböző fémkeresőzéssel foglalkozó csoportok taglétszámát összeadva egy körülbelül harmincezres számot kapunk. Ez a szám gyakorlatilag teljes egészében illegálisan tevékenykedő fémkeresősöket takar. Ha számításba is vesszük a csoportok tagsága közötti nagyon valószínű átfedéseket, akkor is egy nyomasztó szám ez, összevetve a múzeumbarát fémkeresősök pár százra tehető számával. Ezzel a tömeggel a múzeumi szféra – a múzeumbarát önkéntesek

néhány százas létszámával együtt is – nehezen veszi fel a küzdelmet. Ha ezt a kapacitást tovább gyengítjük, még egyenlőtlenebb lesz a harc. A régészek, az örökségvédelem dolgozói és maga az örökségvédelem is kilátástalan helyzetbe kerülnek, ha a jogszabályi keretek azokat kezdik akadályozni, akik átláthatóan és lelkesen segítik a múzeumok munkáját.

Másrészről a közösségi régészeti tevékenység nem pusztán régészeti korú tárgyak többé-kevésbé indokolt (vagy esetleg indokolatlannak tűnő) felgyűjtéséről szól, hanem egy olyan terepi (és elméleti) kutatói háttér működéséről is, amely esetleg eddig múzeumi kapacitások hiányában nem (fel)ismert régészeti/tudományos összefüggésekre világíthat rá. Olyan hatalmas volumenű fizikai, szellemi és időbeli kapacitástöbblet rejtőzik a közösségi régészeti önkéntességben, az önkéntesek egyéni kutatási szabadságában, amely már eddig is szenzációs leletmentésekben, nívós szakmai konferencia-előadásokban és publikációkban nyilvánult meg, és amelyet pazarlás lenne akadályozni vagy nem élni vele.

Tisztán kell látni azt is, hogy a közösségi régészet nem fogja megszüntetni az illegális fémkeresőzést (mint ahogyan ezt a sokat hivatkozott angol példánál is láthatjuk), de ennek az alternatívának a köztudatba való eljuttatásával egyre erősebb szemléletformáló hatást lehet elérni. Vigyázzunk együtt arra, amit eddig közösen felépítettünk, és kerüljük el, hogy ezen az úton visszafelé lépjünk!

Hivatkozott irodalom

Kovács Z. (2024). Nagykovácsi — Történet a név mögött. A vasművesség nyomai a középkori Kovácsi és Solymár faluk határában. *Magyar Régészet* 13:1, 74–84. https://doi.org/10.36245/mr.2024.1.5